

Jordvern hensyn i lokalplanlegging og politikk

Landbrukskonferansen i Vadsø, 21.08.2019

Heidi Vinge, stipendiat i sosiologi, NTNU og Ruralis - Institutt for rural- og regionalforskning

- Doktorgrad i sosiologi ved NTNU og Ruralis – Institutt for rural- og regionalforskning
- Mål: identifisere de kulturelle forutsetningene for forvaltningen av matjord i Norge i dag
- Problemstillinger: Hvilke vilkår har jordvernet? Hvordan skapes og virker kunnskap om jord på ulike politiske arenaer?
- Dybdesturie: kommuneplan Trondheim

Forskningsprosjektet FORFOOD

- Frogs, fuel, finance or food? Cultures, values, ethics, arguments and justifications in the management of agricultural land
- Finansiering: Norges forskningsråd

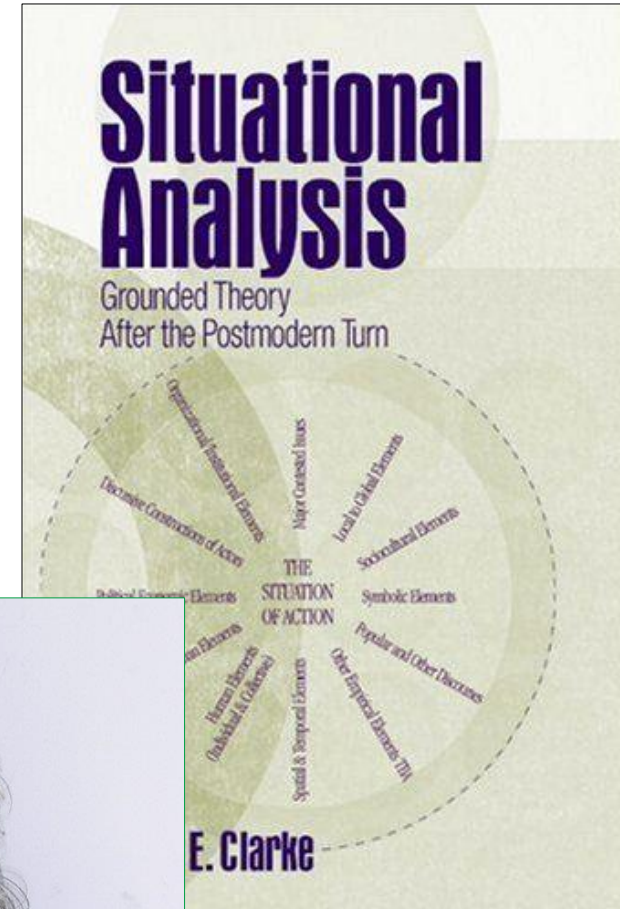

Situational Analysis – Adele Clarke (2015)

Metode for å analysere en kompleks situasjon som utspiller seg på flere ulike arenaer og i ulike kilder

Mål: forstå handling i kontekst

Norge: jordvern sterkt institusjonalisert, men store kontroverser

Bybonden kaster kortene

Rotvoll-bonde Ivar Oust gir opp kampen om å drive gårdsdrift i Trondheim. Vil bygge boliger og næringseiendom på store deler av gården Øvre Rotvoll.

– Vi har kjempet for å drive jordbruk her i årtier, men vi har ikke en sjanse til å holde på i 30 år til.

IVAR OUST, gårdbruker

Nærheten til byen er både en forbannelse og en velsignelse for familien Oust på gården Øvre Rotvoll.

I femti år, siden byggingen av fengselet på Tunga på 60-tallet, har gården måtte avstå grunn til offentlige samfunnsformål. Både Innherredsvegen og Omkjøringsvegen går tvers over eiendommen, og gjør det krevende å komme ut på jordene. Nå skal det bygges en ny trafikkmaskin der de to veiene møtes, og et brungult belte med fjorårshalm viser de rundt 30 målene som går med i prosessen.

Samtidig er gårdens arealer trolig noen av de mest attraktive i hele Trondheim, tett på vekstområdene Lade, Leangen, Charlottenlund og Ranheim. Nå vil Ivar Oust og sønnene Are og Hans ta konsekvensen av at byen kryper innpå. De har foreslått at to tredeler av eiendommen, fem parseller på rundt 450 mål sør for Innherredsveien, bygges ut for boliger og næringsliv (se kart). Slik vil de sikre et økonomisk fundament for å ta vare på den nordlige delen av gården.

– Kostbart å bevare

– Vi har kjempet for å drive jordbruk her i årtier, men vi har ikke en sjanse til å holde på i 30 år til.

Derfor vil vi ta vare på det som er viktig, og det kulturlandskapet rundt gårdstunet, sier Ivar Oust.

Sist lørdag skrev Adresseavisen om 200-årsjubileet til Strinda Landbrukslag, der Oust påpekte at Trondheim var blant landets «verstingbyer» når det kommer til nedbygging av matjord. Kynikere vil kunne si at Oust nå selv kapitaliserer på storsamfunnets plassbehov. Han innrømmer gladelig at de trenger penger for å kunne ta vare på landskapet rundt gårdstunet, og forsvarer en utbygging selv om han betegner seg som «jordvernfundamentalist».

– Det krever ressurser å ta vare på en slik eiendom. Samtidig mener vi det er godt jordvern å fortette byen, men beskytte Leinstrand og Ranheim. Det er bedre med fire etasjer her, enn én etasje på Klett, sier han.

Familien går nå rundene i rådhuset for å overbevise politikerne om at en utbygging er fornuftig. Varaordfører Knut Fagerbakke har allerede uttalt at han er skeptisk, og har kalt Øvre Rotvoll et kulturlandskap med høy verneverdi. Oust-familien tror likevel ikke at de er så uenige, og sier at de nettopp ønsker å trekke en klar grense foran det som er verdt å ta vare på. De peker på at områdene sør for

– Det krever ressurser å ta vare på en slik eiendom. Samtidig mener vi det er godt jordvern å fortette byen, men beskytte Leinstrand og Ranheim. Det er bedre med fire etasjer her, enn én etasje på Klett

IVAR OUST, gårdbruker

Torsdag 05-09-2013 Grunnlagt 1767 • Uke 36 • Nr. 204 • 247. årgang • Løssalg kr. 25

- DNA på avdødes
kropp er sterke bevis

Tidligere straffedømt pågrepet i Ålesund.

Del 1 | side 12 og 13

Stor guide i dag:

Høstens
beste
viner

Del 2 | side 4 og 5

Del 3 | side 12 og 13

Føres opp for å jakte hare

Miljøvernminister Bård Vegar Solhjell (SV) sier ja til utbygging:

SV ofrer dyrkamarka

● Nesten 1000 dekar jordbruksland kan bli til
bolig- og næringslivsområder i Trondheim.

● Senterpartiet i Trondheim kaller miljøvern-
ministerens beslutning en tragedie.

Del 1 | side 18 og 19

Fraviler jordvernet: Bård Vegar Solhjell (SV) har gitt sine partifeller i Trondheim beskjed om arealer på Øvervik på Charlottenlund og Øvre Rotvoll frigis. SV-politikernes (v.) Snorre Valen, Ottar Michelsen og Knut Fagerbakke mener likevel SV er et jordvernparti. Foto: GL ENMUSK

Blåblå glede: – Tiårets julegave til folk i etableringsfasen i Trondheim, sier Linda Hofstad Helleland (H) om avgjørelsen som frigir om lag tusen dekar landbruksjord for utbygging. Det fortjente en champagneskål, mente fra venstre Frank Jenssen (H), Elin Marie Andreassen (Frp), Sivert Haugen Bjørnstad (Frp), Yngve Brox (H) og Hofstad Helleland. Foto: OLE MARTIN WOLD

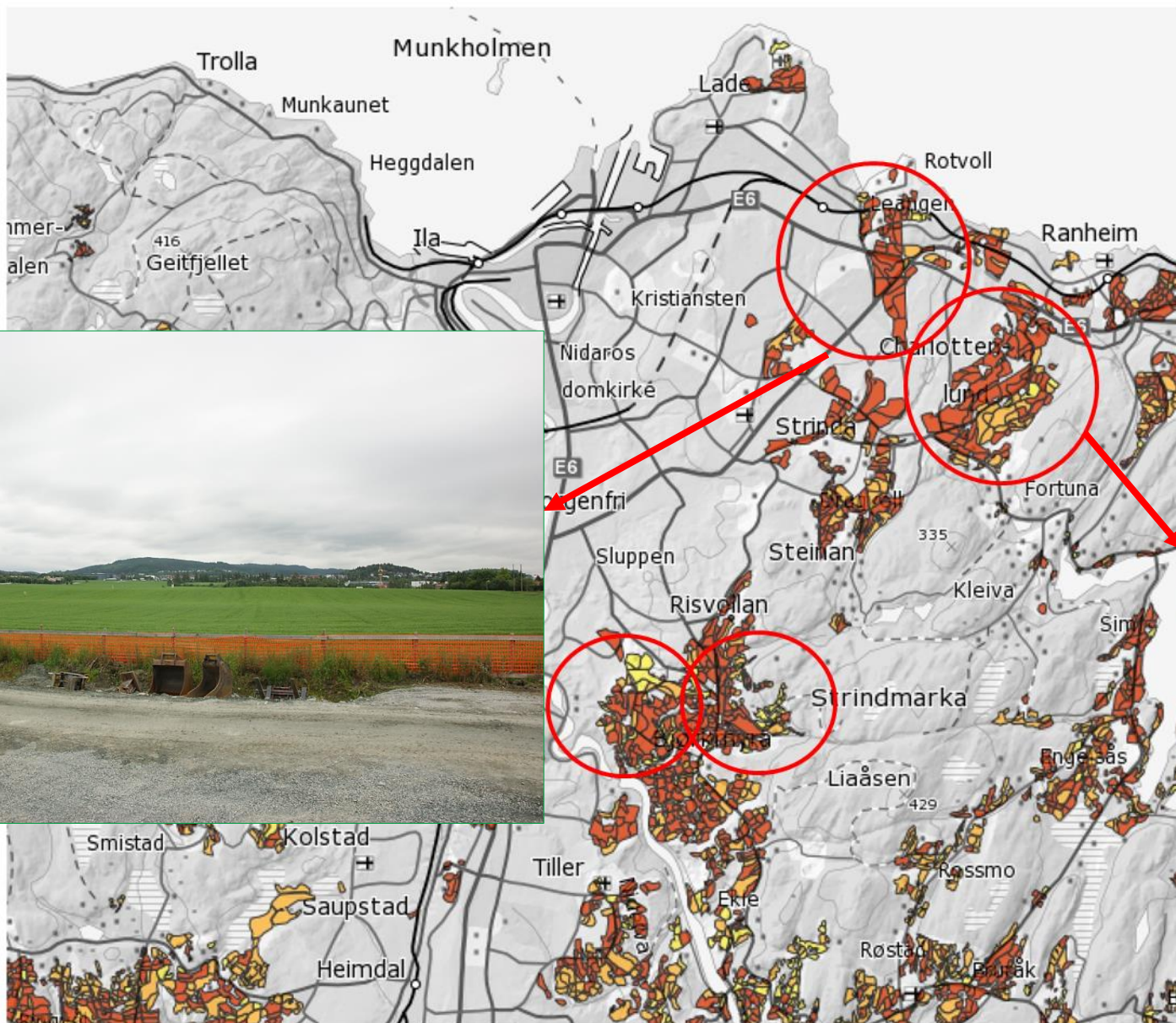
Matjord frigis for boligbygging

Champagnekorken gikk i taket da de blåblå fikk høre at nå er det omsider klart: 1000 dekar landbruksjord i Trondheim frigis for boligbygging.

etableringsfasen i Trondheim.

– Alle nyutdannede fra NTNU som ønsker å stifte familie og slå seg ned i den byen de trives så godt i, får nå muligheten. Dette vil gjøre Trondheim mer attrak-

løftene. Bjørnstad peker på den interne uenigheten som eksisterer blant de rødgrønne, både i regjering og senere. Mens Arbeiderpartiet og SV i Trondheim har ønsket at arealene skulle fri-

Hvordan forstå nedbyggingsbeslutningen i kommuneplan Trondheim?

Metode:

- Observasjon på offentlige møter
- Tekstanalyse av dokumenter, medieartikler, rapporter
- Dybdeintervju med sentrale aktører lokalt, regionalt og nasjonalt

Forskningsspørsmål: Hvorfor nedbygging av matjord?

- Hva skjedde i de politiske prosessene der skjønn ble utøvd?
- Hvordan skapes og virker kunnskap om jord?

Kommuneplan Trondheim 2012-2024

- Hvem og hva er i situasjonen?
- Hvem sier hva?
- Hvordan sies det?
- Hva sies ikke?

Foto: Rune Petter Ness, Adresseavisen

Teori: Forholdet mellom kunnskap og makt

«Kunnskap om det fenomenet som bestemmer hvilken kunnskap som får telle som viktig, er minst like viktig som kunnskapen i seg selv»

(Bent Flyvbjerg 2002, min oversettelse)

FUNN: kamp om å definere kunnskapsgrunnlaget

Utbyggere
via
konsulenter

Planleggere

Sivilsamfunn

Politikere

Rapporter rasjonaliserer kunnskap – gjør at kunnskapen framstår som objektiv og sann

Mulighetsstudie Øvre Rotvoll

19. oktober 2011

SWECO FAVEO
PROSJEKTFØLSE

Øvre Rotvoll Eiendomsutvikling AS
Rotvoll Øvre, vurdering miljøkonsekvenser
Utgave: 1
Dato: 2012-06-13

* www.asplanviak.no

ØRE ROTVOLL

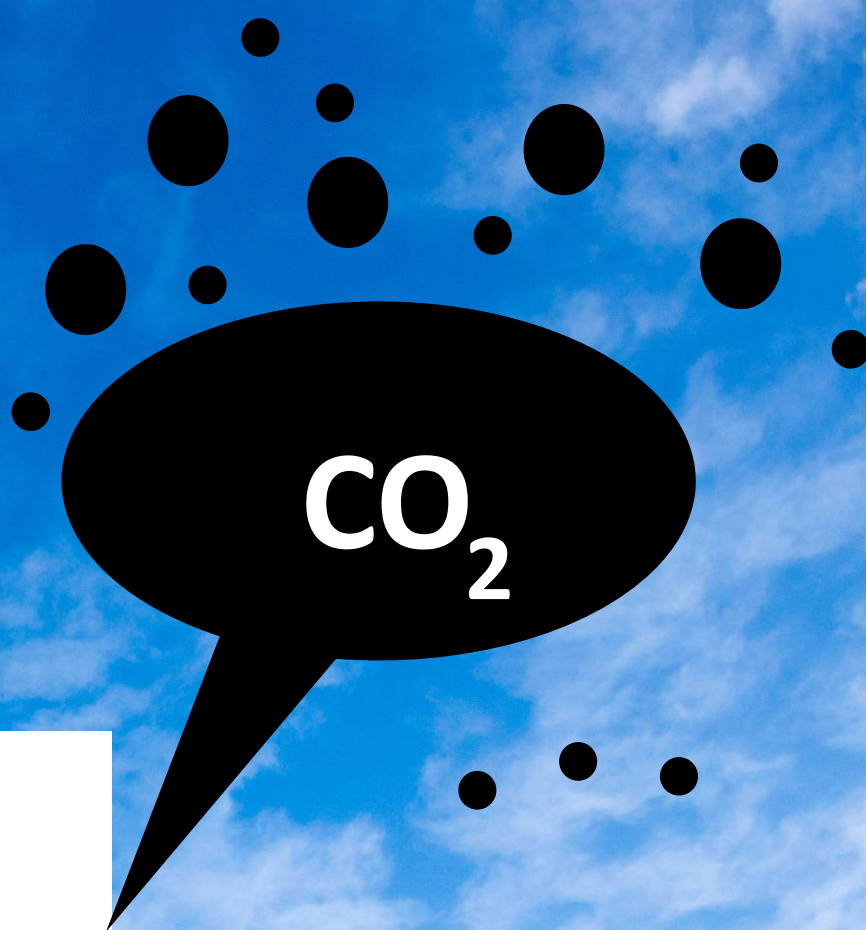
LEN SOM MÅNGLER

LLELOPPDRAG 09.2013

SE AV MULIGE HOVEDGREP

FORTIFRASTRUKTUR OG OMRÅDEINDELING

LINK ARKITEKTUR LINK ARKITEKTUR
LANDSKAP RAMBOLL

Forenkling som maktstrategi

- CO2-utslipp fra transport av nye beboere ble brukt som forenkling for å kunne sammenligne boligområder
- Hva ble det sammenlignet med? Boliger i nabokommunene
- Hva ble det *ikke* sammenlignet med? Boliger mer sentralt i Trondheim
- At rådmannen hadde identifisert nok ledig areal innenfor eksisterende bebygd areal til å dekke estimert befolkningsvekst til 2030 ble *usynliggjort*

Hva bidro til rasjonalisering av rapportene?

- Politikernes syn på lobbyisme som demokratisk, og praksis og kultur for avstand til egne planleggere
- Språk om matjord: «klatting», «inneklemt», dyrefor
- Språk om utbyggingsområdene: «kollektivakse»

Politisk økonomi og nettverksmakt viktige drivere

- Kommunene i regionen fungerte som **vekstmaskiner** i konkurranse med hverandre om å tiltrekke seg innbyggere («The City as a Growth Machine» Harvey Molotch, 1976)
- Sentralt i utarbeidelsen av kunnskapsgrunnlag stod mektige lokale **vekstkoalisjoner** av næringsliv, politikere og grunneiere med felles interesser i byens romlige ekspansjon («Who Rules America?» G. William Domhoff, 1967)

Troen på planinstituttet som rasjonelt, skjulte makt

«Det er i de mektiges interesse at denne oppfatningen opprettholdes»

(Bent Flyvbjerg 2002)

Diskursiv maktutøvelse

Utbyggere

mobiliserte **kommunepolitikernes interesser**

(innbyggertall og skatteinntang, insentivmidler i Miljøpakken)

ved å plassere utbygging på bynær matjord inn i

etablerte klimadiskurser (2-prosentmålet)

og

sosiale diskurser (boligpriser)

Samtidig ble kunnskap fra **kommunens egne planleggere** om tilgjengelig bynært areal til boligformål som ville gitt mer fortetting **usynliggjort**

Funn: politikernes livsverden viktig for nedbyggingsbeslutningen

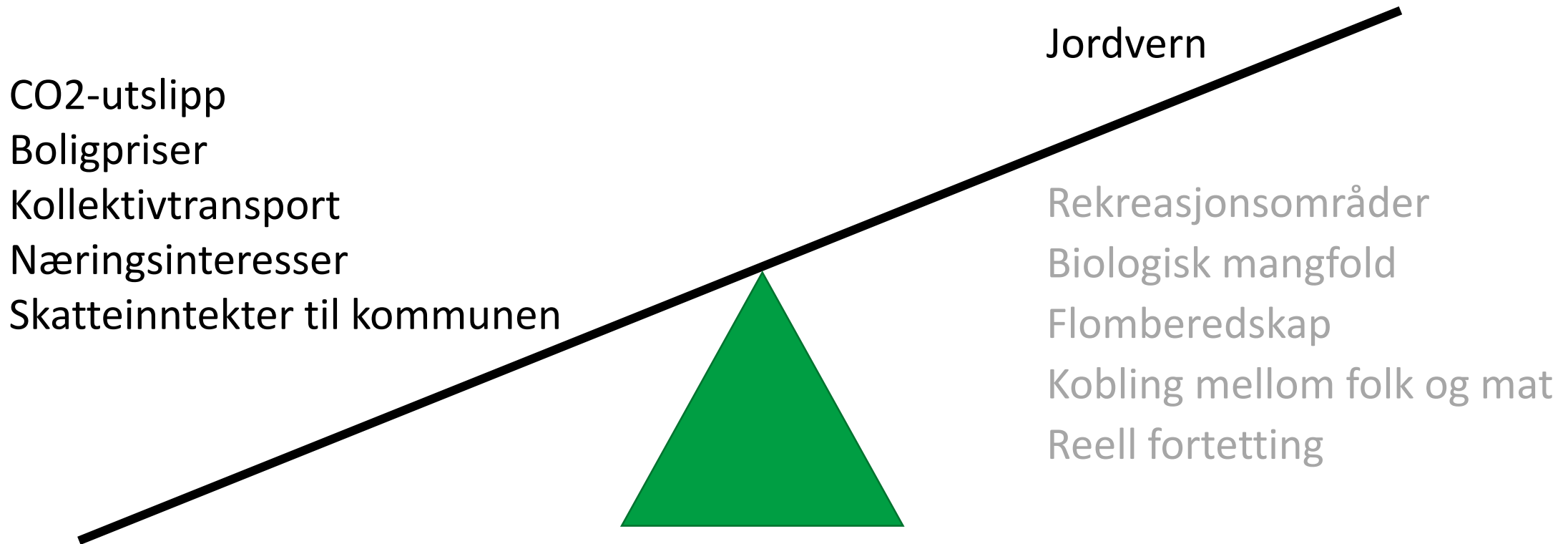
- Nedbygging av matjorda opplevdes som meningsfullt av politikerne
- Rasjonalisering i form av rapporter bidro til dette

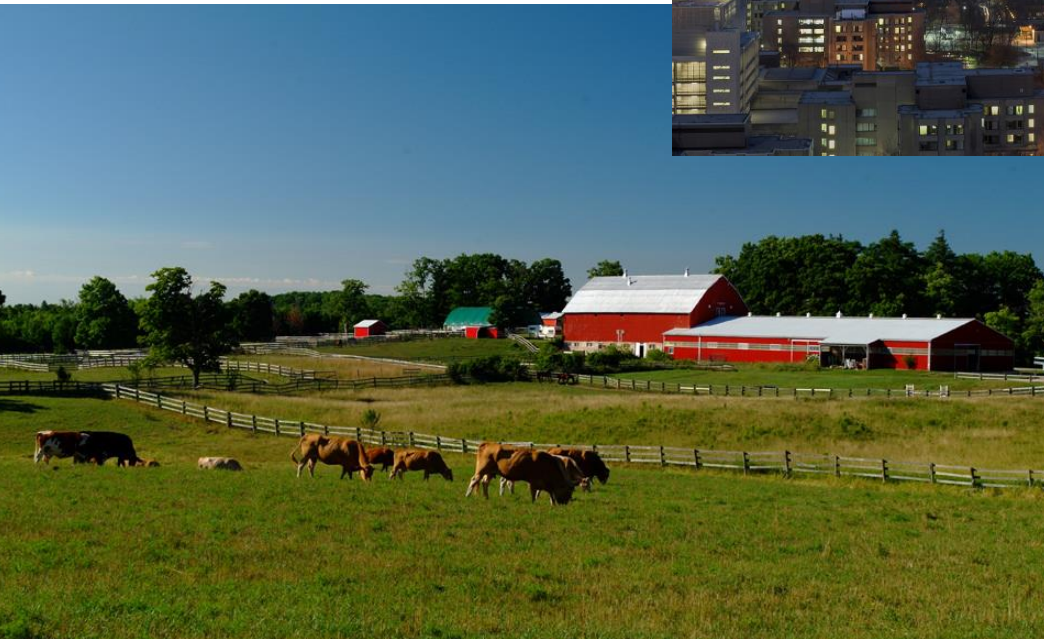
Foto: Rune Petter Ness, Adresseavisen

- Var klimavennlig byutvikling et påskudd fra politikernes side for å få mer skatteinntekter til kommunen og tilfredsstille viktige næringsinteresser?
- Eller gjorde politikerne bare jobben sin ved å søke måloppfyllelse på kommuneøkonomi, kollektivtransport og lavere klimagassutslipp?
- Motsetninger innebygd i det politiske systemet gjorde at jordvern tapte når oppmerksomheten ble rettet mot indikatorer som kan telles, og dermed bort fra selve saken.

«Selvsagt vil de bygge boliger på matjorda»

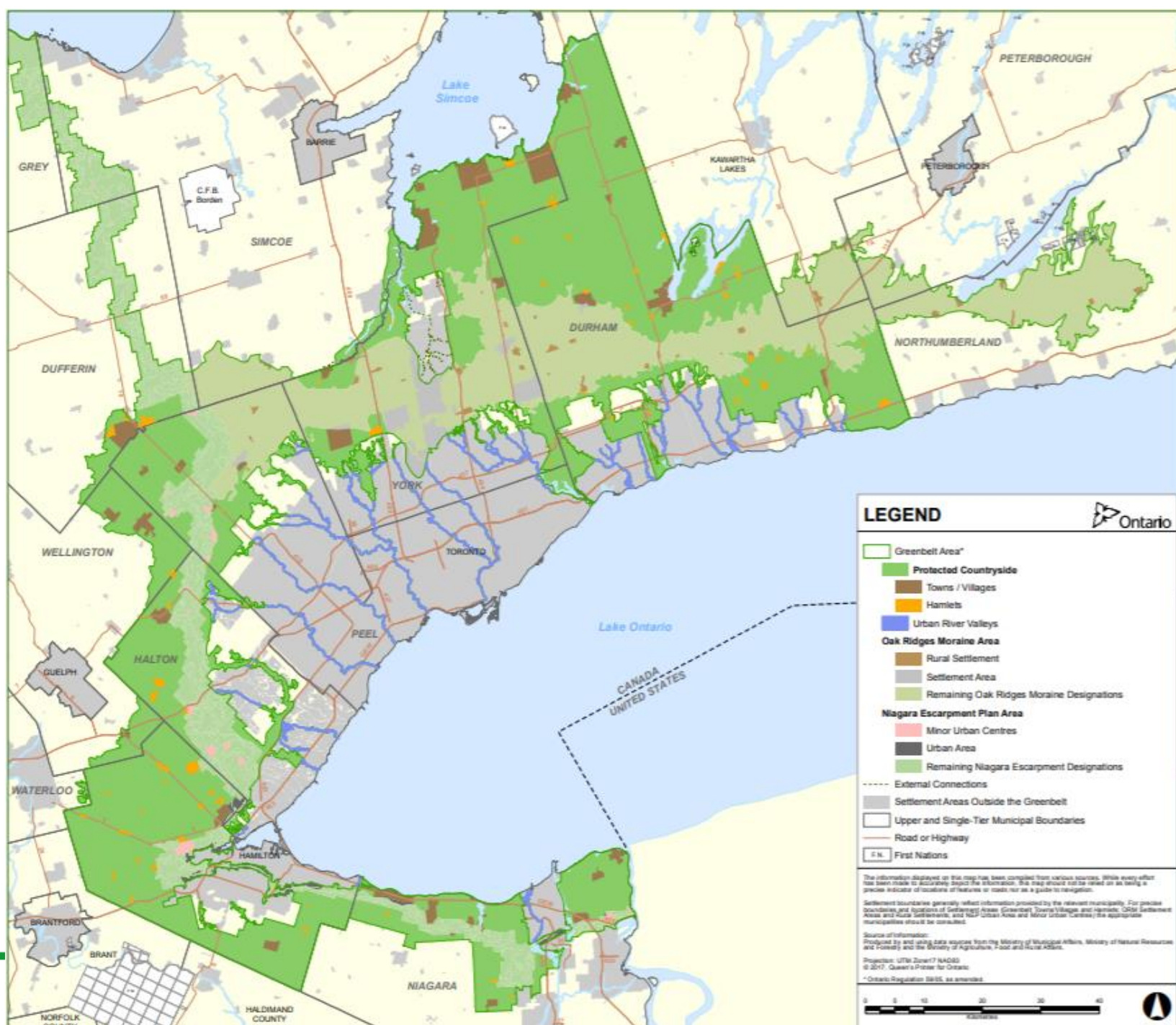
Ontario Greenbelt – et eksempel på vellykket jordvern i Toronto, Canada

Possibility grows here.

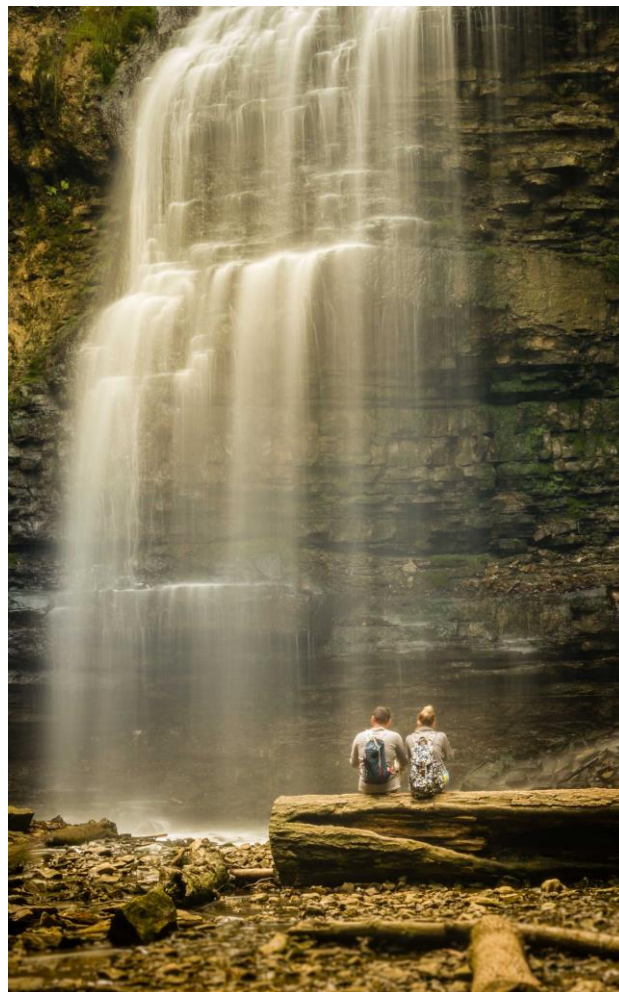
- Omslutter storbyområdet Toronto
- Befolkningen i regionen er forventet å øke fra 9 millioner til 13,5 millioner i 2041
- «Verdens største permanent bevarte grønne belte»

Possibility grows here.

- Loven The Greenbelt Act ble vedtatt på delstatsnivå i 2005
- Verner i overkant av 8 millioner dekar matjord, naturområder og vassdrag
- Vektlegger økologisk bærekraft som forutsetning for økonomisk og sosial bærekraft

“Ontario’s Greenbelt is the solution for fresh air, clean water, healthy local food, active outdoor recreation, and a thriving economy”

Greenbelt.ca

Possibility grows here.

- Den liberale regjeringen mistet makten til de konservative og Doug Ford i 2018.
- Han annonserte at han ville «åpne opp» Greenbelt for utbygging, ved å endre loven
- Ford gikk tilbake på dette dagen etter på grunn av massiv motstand
- Bred forankring ser ut til å gi makt til jordvernet

Doug Ford ✓

@fordnation

Follow

The people have spoken - we will maintain the Greenbelt in its entirety.

9:58 PM - 1 May 2018

393 Retweets 1,221 Likes

Greenbelt: verdier motstår pengeverdi

Jordvern

Friluftsliv og folkehelse

Biodiversitet

Flomsikring

Minske klimagassutslipp

Kobling mellom folk og
matproduksjon

Ekte fortetting

Motvirker byspredning

Hvordan skape kultur for jordvern?

- Forankre jordvern og matproduksjon gjennom å skape eierskap lokalt
- Fokuserer på nytten og gevinstene av vern, øke bruken av landskapet og inkludere befolkningen i landbruket
- Kommunisere vern av jord, natur og lokal økonomisk utvikling som gjensidig forsterkende og ikke motsetninger
- Strukturelle utfordringer: hvilke økonomiske insentiver har kommunepolitikerne for å bevare matjord?
- Er det ønskelig/mulig med mer forpliktende planer på regionnivå?

– Legges veien over Presthus gård, er det basert på feilaktige fakta

Felleskjøpet Agri har fått laget en rapport som konkluderer med at den beste løsningen vil være å legge hovedveien til Overvik over selve Overvik.

Presthus gård vil lage idyllisk urbant landbruk med pølsebryggeri, bakeri, trønderkaniner, andelslandbruk etc. Det presenterte de da dette bildet av konserndirektør Noralf Størseth i Agri ble tatt. FOTO: HÅVARD JENSEN

BERIT BAUMBERGER
☎ 976 00 277

LAILA ELLINGSEN
☎ 951 98 717

ANNONSE

Adlibris

adressa.no

Northug-manager Are Sørum Langås får varige mén etter ulykke på hytta. Sport » side 24

Kommentar:
Det går fort over styr nå politikere prøver å tolke musikalske uttrykk. Meninger » side 3

Adresseavisen

ONSDAG
23-05-2018

Løssalg kr 35

Grunnlagt 1767 // Uke 21
Nr. 115 // 252. årgang

Overraskende forlik

Likevel
skole
inne på
Overviks område

Trondheim » side 14 og 15

Politikerne Ola Lund Renolen (MDG) (fra venstre), Geirmund Lykke (KrF), Marek Jasinski (Ap), Marte Løvik (Sp), Svein Otto Nilsen (PP) og Erling Moe (V) har inngått et kompromiss som sier at utbyggingen på Overvik ikke får bygge skole og vei på annen mæns jord. Foto: TERJE SWAN

Takk for meg!

heidi.vinge@ruralis.no

www.ruralis.no

